

Komisař Füle: Za zdmi Kremly se sankcím nikdo nesměje

» Napsat koordinátorovi sekce

31.03.2014

„Pokud nějaká země zpochybňuje evropské uspořádání, je to tak zásadní problém, že bychom se všichni měli zamyslet nad rovnováhou politických, ekonomických a dalších zájmů. Mám ovšem důvěru k představitelům členských zemí. Jejich prohlášení mluví jasným jazykem. V případě dalších kroků, které zvýší napětí, přijdou další sankce,“ říká k ukrajinské krizi komisař pro rozšíření a politiku sousedství Štefan Füle.

Proč Evropská unie podepsala s prozatímní ukrajinskou vládou jen „politickou část“ asociační dohody a za jak dlouho se počítá s podpisem toho zbytku?

Jde o jednoznačné vyjádření závazku vůči Ukrajině, že jsme připraveni naplnit a podepsat celou dohodu, až přijde správný čas a budou vytvořeny ty správné podmínky. Je to jednoznačný signál přidružení Ukrajiny k EU za situace, kdy dochází k nelegální anexi Krymu ze strany Ruska. Podpis jsme rozdělili do dvou částí. S ukrajinskou stranou jsme se shodli na tom, že k podpisu zbývající části by mělo dojít bezprostředně po prezidentských volbách, které se uskuteční 25. května.

A když ty volby vyhraje někdo, kdo ji nebude chtít podepsat?

To samozřejmě záleží na ukrajinské straně. Dohodu dojednávaly dvě strany a na obou z nich záleží, zda budou ve vzájemném závazku pokračovat a jestli dohodu následně také ratifikují. Míč je teď na ukrajinské straně a jenom na nich záleží, jestli potenciál dohody naplní.

A nemůže částečný podpis dohody v budoucnu působit na ukrajinské scéně spíš komplikace – ve chvíli, kdy tu bude částečně podepsaná dohoda, kterou se třeba nepodaří dotáhnout do konce? Nebylo by moudřejší počkat na novou ukrajinskou vládu, která by měla dostatečně silný mandát?

Žádné komplikace to nezpůsobí. Tím krokem jsme vyšli vstříc požadavku nového ukrajinského premiéra Jaceňuka, který chtěl podepsat asociační dohodu celou a co nejdříve. Mimochodem, odmítám pochybnosti o tom, zda je jeho vláda legitimní. Vznik kabinetu odsouhlasilo asi 85 % poslanců, to znamená ústavní většina ukrajinského parlamentu, který

vzešel z předchozích parlamentních voleb. Hlasování se zúčastnili i někteří poslanci Strany regionů. Takže žádné pochybnosti nejsou namístě.

V Česku při debatách o Ukrajině běžně uslyšíte názor, že parlament, který o vzniku vlády hlasoval, byl pod kontrolou ozbrojenců, kteří vzešli z Majdanu. Nebo že by si měla dávat EU pozor, jakou vládu podporuje, protože její součástí jsou i pravicoví radikálové. Jsou to věci, které zaznívají i mezi některými politiky. Je to normální ve státě, který se k podpoře nové ukrajinské vlády oficiálně hlásí a osud Ukrajiny je pro něj zásadní?

Máte naprostou pravdu v tom, že je to pro Českou republiku zásadní otázka. A zásadní je také přístup k objektivním informacím, na základě kterých je možné vytvářet politický přístup. Na ruské propagandě o převratu pod taktovkou neonacistů a banderovců není ani trocha pravdy. Majdan probíhal dlouhou dobu bez toho, aby ukrajinští představitelé cítili potřebu řešit jeho požadavky. Minimálně ve třech vlnách navíc vůči protestujícím použili nadměrnou sílu. Kvůli tomu samozřejmě došlo k určité radikalizaci. A ano, Ukrajina má podobně jako jiné země v Evropě ty historické zkušenosti s nacionalistickými skupinami.

„Nikdy jsme k tomu nikdy nepřístupovali tak, že by si Ukrajina měla vybrat mezi Moskvou a Bruselem.“

Důležitý je ale fakt, že i po radikalizaci Majdanu v Kyjevě a jinde na Ukrajině tvořilo a tvoří radikální křídlo pouze malou část těch sil. Je naprostý nesmysl, že by tato malá část hnutí jakýmkoliv způsobem kontrolovala ukrajinský parlament nebo dokonce řídila poslance v tom, jak mají hlasovat. To už jsme na poli propagandy, která je často slyšet z ruských sdělovacích prostředků.

Když se vrátíme k asociační dohodě – naznačoval jste, že EU tak v podstatě vyřešila požadavek ukrajinské strany, aniž by na celou dohodu příliš spěchala. To byl jediný důvod, proč podpírat rozdělit na dvě části?

Asociační dohoda jako taková je složitá a obsahuje řadu závazků. Nová vláda by měla dostat příležitost všechny z nich reflektovat. Není také od věci, že dostaneme více času na pokračování konzultací s ruskou stranou.

Ty se týkají čeho?

Obecně se týkají vztahu mezi DCFTA (obsáhlá a komplexní dohoda o volném obchodu, která je součástí asociační dohody – *pozn. red.*) a Celní unií. Respektive jde o dopad asociačních dohod s našimi sousedy na sousedy našich sousedů.

Dá se narazit na názor, že tohle je určitý diplomatický triumf Ruska. EU totiž dlouho odmítala, aby se ruská strana do bilaterálních vztahů mezi Unií a Ukrajinou míchala.

To bych rád opravil. My jsme vždycky zvali ruskou stranu k jednáním o dopadech asociační dohody s Ukrajinou na Rusko. Měli jsme totiž informace o různých výhradách hlavně z ekonomické oblasti a chtěli jsme v dialogu s Ruskem tyto spekulace vyvrátit. Minulý rok v únoru v Moskvě zasedala ruská vláda společně s celou Evropskou komisí. A tam jsme poprvé na nejvyšší úrovni vysvětlovali náš pohled na vztah asociačních dohod a Celní unie. Zároveň jsme Rusku nabídli další jednání o těchto záležitostech. Máme zájem na tom, aby naši partneři

ve Východním partnerství mohli i nadále využívat tradiční vztahy, které s Ruskem mají. Zároveň jsme Rusku nabídli hlubší spolupráci, pokud jde o sladění regulačního rámce mezi Evropskou unií a vznikajícím projektem Euroasijské unie. Neslyšeli jsme ale žádnou pozitivní odpověď. Poprvé Rusko pozitivně reagovalo na tuto nabídku až na posledním summitu EU-Rusko.

„Bylo úplně pošlapáno vše, na čem stojí mezinárodní právo.“

S čím ale Rusko přišlo – respektive s čím po konzultacích s ruským prezidentem poprvé přišel ukrajinský prezident Janukovyč – to byly třístranné konzultace mezi EU, Ukrajinou a Ruskem. Takovou konzultaci jsme odmítli. Dohoda byla sjednána mezi Evropskou unií a Ukrajinou a závisí na těchto dvou stranách, aby se na jejích aspektech dohodly bilaterálně.

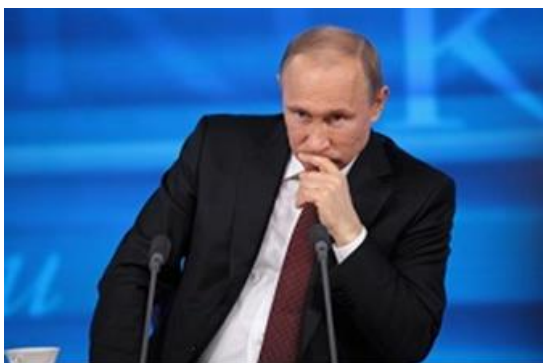
Z toho vyplývá, že EU si musela uvědomovat, že pro Rusko bude asociační dohoda s Ukrajinou z určitých hledisek problematická. Neměla být Unie lépe připravená na to, co přišlo krátce před Vilniuským summitem a hlavně po něm? EU byla ruským postupem silně překvapená. Nesvědčí to třeba o nedostatečné přípravě v tak důležité mezinárodně-politické otázce?

Jestli máte na mysli to, že jsme byli překvapeni vojenským vměšováním na Krymu, organizováním referenda v situaci vysoké vojenské přítomnosti a nelegální anexí, tak tím snad nebyla překvapena jenom EU. Tím byl překvapen celý svět. Bylo úplně pošlapáno vše, na čem stojí mezinárodní právo.

Signály jsme měli

Po bitvě je každý generál, ale přece – není trochu naivní představa, že Rusko se bude za všech okolností držet mezinárodního práva ve chvíli, kdy běží o tak důležitou otázku jeho zahraniční politiky, jako je postavení Ukrajiny?

Vycházím z toho, že Ukrajina je suverénním státem, který na základě helsinských principů OBSE sám rozhoduje o svém směřování. Jednání mezi EU a Ukrajinou začala v reakci na ukrajinský požadavek, aby byly vytvořeny základy pro bližší vzájemné vztahy. Nikdy jsme k tomu nikdy nepřistupovali tak, že by si Ukrajina měla vybrat mezi Moskvou a Brusel. Nic takového v dohodě není a nic takového nestojí ani za tou dohodou. Rusko však s námi odmítlo zasednout za jednací stůl a místo toho začalo v létě přijímat jednostranná ekonomická opatření vůči Ukrajině. O některých údajných negativních dopadech těchto opatření jsme se dozvěděli od ukrajinské strany až na poslední chvíli, kdy prezident Janukovyč oznámil, že dohodu není připraven v současné době podepsat.

A Evropská unie neměla do poslední chvíle ani náznak signálu o chystaných ruských krocích, které se stupňovaly před plánovaným podpisem dohody a poté, co na Ukrajině propukla revoluce?

My jsme samozřejmě měli určité informace. V srpnu a v září jsme se k tomu vyjadřovali poměrně jednoznačně. Ale neměli jsme informace o všech těchto opatřeních a neměli jsme informace o všech dopadech na ukrajinské hospodářství zejména na východě. Mimo jiné proto, že prezident Janukovyč a jeho lidé tyto informace chránili nejen před námi, ale dokonce i před samotnými Ukrajinci.

Nemám na mysli jen obchodní opatření, ale i invazi na Krym, protože to je věc, která se neplánuje dva dny, ale je potřeba ji nějakým způsobem koordinovat. Evropská unie o něčem takovém neměla ani tušení?

O tom byste musela mluvit s nějakým bezpečnostním expertem a ne se mnou, aby měla taková debata nějaký přínos. Chtěl bych ale podotknout, že když máte podle stávajících smluv na Krymu rozmístěno několik tisíc vojáků, pak nepotřebujete příliš velké plánování v případě, že nejde o vojenské vtržení do nějaké oblasti, ale v zásadě o rozšíření stávající vojenské přítomnosti.

Ale tam probíhala koordinace i na politické úrovni. Ruská Státní дума se dokázala velice rychle legislativně připravit na to, aby se Krym mohl stát součástí Ruska...

Existují signály, které jsme slyšeli a které jsme nechtěli z různých důvodů interpretovat tak, jak byly nakonec realizovány. Byl to prezident Putin, který před několika lety řekl, že největší tragédií 20. století byl rozpad Sovětského svazu. Byl to prezident Putin, který v roce 2008 na summitu NATO-Rusko v Bukurešti na plenárním zasedání řekl, že Ukrajina je umělým státem. A je to prezident Putin, který přišel s myšlenkou na vytvoření Eurasijské unie poté, co jsme našim partnerům na východě předložili možnost sjednat asociační dohodu. Tady bych chtěl zdůraznit, že není problém, když na evropském kontinentě vznikne další integrační projekt, pokud se na něm dobrovolně shodnou suverénní státy. Problém by mohl vzniknout ve chvíli, kdy se tato dvě integrační uskupení začnou chovat jako konkurenti. Pak by celé Evropě hrozilo vybudování obchodní a politické bariéry.

Další eskalace, další sankce

Takže Evropě už se složil obrázek o tom, čeho chce prezident Putin dosáhnout a co je pro to schopen udělat. Znamená to, že bude EU připravená na podobný scénář, který se

může odvíjet v Moldavsku a Gruzii, které mají asociační dohody podepsat v červnu?

Jestli se ptáte na to, jestli víme, že v Rusku máme partnera, který je připraven nedodržovat pravidla hry – a tady se odvolávám zejména na helsinské principy, které tvoří základ evropské bezpečnosti – tak ano, teď to víme. To je také důvod, proč hlavy států EU ve dvou krocích přijaly cílená sankční opatření a proč znovu a znovu zdůrazňují, že pokud by tato politika měla pokračovat, je EU připravena jít v sankčních opatřeních dál. V dalším kroku mohou přijít vybraná ekonomická opatření, která by měla mít na Rusko daleko výraznější dopad.

„Jestli se ptáte, jestli víme, že v Rusku máme partnera, který je připraven nedodržovat pravidla hry, tak ano – teď to víme.“

To možná také znamená, že Evropská unie si uvědomuje, že současné sankce Rusko zatím příliš tvrdě nepostihly a že si z nich zatím Rusové nemusejí nic dělat.

S tím bych nesouhlasil. Sankce pro nás byly vždy prostředkem k tomu, abychom dostali partnera za jednací stůl. Sankce nikdy nebyly samoúčelné a jejich jediným cílem nebylo jen někoho potrestat. Rusko je země, která se snaží v posledních letech cílevědomě budovat svoji prestiž. Myslím si tedy, že ho musí zajímat, jestli se z G8 znovu stává G7. Musí ho zajímat, jestli je respekt vůči němu vybudován na tom, že je připraveno využít vojáky na ochranu ruský mluvícího obyvatelstva kdekoli a v rozporu s mezinárodním právem. Samozřejmě jsem slyšel komentáře, že Rusko se směje těm či oněm sankcím. Domnívám se však, že případná gradace sankcí a jednota členských zemí EU je něco, čemu se nikdo za zdmi Kremle nesměje.

Má Evropa stanovenou hranici, kterou Rusko musí překročit, aby byly uvaleny ekonomické sankce? Země jako Česká republika upozorňují, že máme s Ruskem významné obchodní vztahy a sankce mohou poškodit i naši ekonomiku. Existuje hranice, za kterou už by byl ruský postup tak nebezpečný, že by to mělo přednost i před případnými ekonomickými dopady na Evropu?

Máme zájem na tom, abychom vytvářeli podmínky dalšímu ekonomickému růstu. A obchod s Ruskem tomu určité přispívá. Máme ovšem zájem také na tom, aby k růstu docházelo v rámci jasně daných podmínek, které garantují územní celistvost všech zemí. Jestli je tu země, která začne tato pravidla porušovat a zpochybňuje současné evropské uspořádání, je to tak zásadní problém, že bychom se všichni měli zamyslet nad rovnováhou politických, ekonomických a dalších zájmů. Na druhé straně mám naprostou důvěru k představitelům členských zemí. Prohlášení, které přijali před týdnem, mluví jasným jazykem. V případě dalších kroků, které zvýší napětí v oblasti, přijdou další sankce.

Věříte tedy členským zemím, že situaci považují za tolik vážnou, že nebudou s citelnějšími sankcemi čekat na to, až bude Rusko sousedit se Slovenskem?

Jazyk členských zemí je poměrně obecný. Nicméně, hlavy států a vlád hovořily při jednáních o řadě konkrétních kroků. Základní představu tedy mají. V signálu vůči Rusku není nic, co by si Moskva mohla špatně vyložit.

Ještě je tu jeden nástroj, a to vízová politika. Jaký potenciál má třeba zavedení vízové povinnosti pro držitele ruských diplomatických pasů, které zdaleka nadržují jen ruští diplomaté, ale celá řada vysoce postavených lidí?

Jedna věc je diskuze o tom, jaký mají určité kroky potenciál. Druhá věc je schopnost osmadvaceti členských zemí dohodnout se na implementaci takových kroků. Pokud se bude Rusko vyhýbat mírovému řešení krize a pokud dojde k další eskalaci, dokážu si představit diskuzi o jakémkoliv dalším efektivním instrumentu, který by nás k jednacímu stolu posunul.

Předseda české poslanecké sněmovny Jan Hamáček nedávno řekl, že by si Evropská unie měla dávat pozor, aby se neopakoval řecký scénář, ve kterém bude do Ukrajiny nalévat peníze a k ničemu to nepovede. Co byste na to předsedovi sněmovny odpověděl? Jakým způsobem má EU zajištěno, že peníze se budou investovat efektivně?

Že je korupce na Ukrajině velký problém, to je všeobecně známo. My jsme o tom s ukrajinskou vládou jednali tento týden v návaznosti na podpis první části asociační dohody. Členem delegace byl i šéf Evropského úřadu pro boj proti podvodům. S ukrajinskou stranou jsme se dohodli na vytvoření společného orgánu pro vyšetřování případných defraudací unijních prostředků. Shodli jsme se, že je třeba tuto otázku ošetřit jak legislativně, tak institucionálně. Jedno z důležitých legislativních opatření podepsal premiér Jaceňuk přímo během jednání. Navíc, každá z forem pomoci Ukrajině je podmíněna určitými reformními

opatřeními. Vždy vyžadujeme přijetí takových opatření, které budou garantovat co nejefektivnější využívání naší pomoci.

Když Evropský parlament schválil rezoluci k Ukrajině, zdůraznil v ní otázku evropské perspektivy země. To se týká možného budoucího členství v Unii. Dá se očekávat, že se teď nějak promění postoj členských států k rozšiřování EU na východ, nebo je to stále věc, o které se některé státy nechtějí bavit?

Ukrajina je evropskou zemí. Článek 49 Smlouvy o EU hovoří jasně o tom, že každá evropská země, která respektuje evropské hodnoty, se může stát členským státem. Aby se taková země opravdu stala kandidátským státem, k tomu je samozřejmě třeba souhlas všech členských zemí.

„Pokud členské státy myslí vážně, že chtějí přispět k transformaci v zemích východní Evropy, měly by najít odvahu a říci, že jsou připraveny v určité perspektivě využít i vidinu rozšíření.“

Ve zdůvodnění Nobelovy ceny míru, kterou EU obdržela, se několikrát zmiňuje rozšíření Unie jako nejdůležitější a nejsilnější instrument mírové transformace celého evropského prostoru. To mě dostává k úvaze, že pokud členské státy EU myslí vážně svá slova, že chtějí přispět k transformaci, stabilitě a prosperitě v zemích východní Evropy, měly by také najít odvahu a říci, že jsou připraveny k tomu v určité perspektivě využít i článek 49 o rozšíření. Mnozí to interpretují tak, že bychom měli slíbit členství Ukrajině hned zítra. Tady ovšem hovoříme o příslibu evropské perspektivy. Není pochyb o tom, že se situace mění. Na summitu ve Vilniusu ještě z hlediska nějakých politických deklarácí k výraznějšímu posunu nedošlo. Ale už před měsícem Rada ministrů zahraničí schválila prohlášení, že asociační dohoda není konečným cílem spolupráce mezi EU a Ukrajinou. To je velmi významný krok.

Jako my před 20 lety

Když se posuneme od samotné ukrajinské krize – je moudré v tuto chvíli plánovat podpis asociačních dohod s Moldavskem a Gruzii? Nemůže to v regionu vytvářet ještě větší napětí?

Všichni šéfové států a vlád jsou naopak přesvědčeni, že podepsání dohod je stabilizačním faktorem. Platí helsinský princip, že každá země má suverénní právo vstupovat do jakýchkoliv svazků. A my bychom najednou těmto zemím řekli, že to suverénní právo nemají, protože je tady nějaká jiná země, která si na sebe přebírá právo rozhodovat za ně. České republice by se po roce 1989 nelíbilo, kdyby Rusko tvrdilo, že nemůžeme vstoupit do NATO a do EU, protože jsme patřili do jeho sféry vlivu. Chovejme se tak, jak jsme to sami cítili před 20 lety. A zároveň se snažme trpělivě vysvětlovat ruské straně, že neděláme nic na úkor jejích zájmů.

Takže se nebojíte, že se bude v případě Moldávie a Gruzie opakovat to, co se stalo s Ukrajinou, a že Rusko bude dál rozšiřovat svoje hranice?

Myslíte, jestli se nebojím toho, že když podepíšeme asociační dohodu, tak Rusko vtrhne do Moldávie a Gruzie?

Také jsme si nepředstavovali, že vtrhne na Krym.

Kdybych měl v této logice pokračovat, tak za dva měsíce se budeme bavit tady v Praze, jestli máme učinit to či ono rozhodnutí, aby nám sem Rusko neposlalo nějaké vojáky v uniformách bez označení. Na něco takového nemůžeme brát ohled a musíme to zkrátka principiálně odmítnout. Doufám, že to Rusko chápe.

Autor: Adéla Denková